

Z DZIEJÓW SPECJALISTYCZNEGO PISMA DLA BIBLIOTEKARZY DOLNEGO ŚLĄSKA „KSIĄŻKA I CZYTELNIK” (1956-2015)

Wprowadzenie

Na gruncie księgoznawczym badania dziejów czasopism regionalnych są przyczynkiem do szerszych zagadnień problemowych. Analiza dotycząca historii pisma wydawanego dla bibliotekarzy dolnośląskich bibliotek publicznych pozwala spojrzeć na temat zarówno z poziomu regionalnego, jak i ogólnopolskiego.

W idei regionalizmu, w szczególności w obszarze bibliotek publicznych, dostrzegalna jest działalność nieograniczająca się tylko do gromadzenia zbiorów, lecz również polegająca na udzielaniu informacji regionalnej, inicjacji i koordynacji współpracy między ludźmi, organizacjami i instytucjami w środowisku regionalnym. Do tak szeroko zakrojonej działalności potrzebne jest medium, dzięki któremu można omawiać problemy i metodykę pracy właściwą danemu środowisku. Przez dziesiątki lat do ery Internetu najbardziej sprawdzalnym przekaznikiem treści były publikacje na łamach czasopism.

Wydawcą „Książki i Czytelnika” – pisma skierowanego do bibliotekarzy bibliotek publicznych Dolnego Śląska – jest Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu². Czasopismo zaczęło się ukazywać w 1956 r. jako „Materiały Metodyczne” i było sygnowane przez jednostkę nadrzędną dla regionalnych bibliotek publicznych, czyli Woje-

¹ Uniwersytet Wrocławski, Instytut Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa, Dolnośląska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu.

² Aktywność bibliotek publicznych została zapisana w ustawie o bibliotekach. Ustawa z dn. 27.06.1997, art. 20: „Do zadań wojewódzkiej biblioteki publicznej należy: 1) gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych służących obsłudze potrzeb informacyjnych, edukacyjnych i samokształceniowych, zwłaszcza dotyczących wiedzy o własnym regionie oraz dokumentujących jego dorobek kulturalny, naukowy i gospodarczy”.

wódką i Miejską Bibliotekę Publiczną we Wrocławiu (WiMBP). W 1981 r. tytuł zmieniono i od tego czasu brzmiał on „Książka i Czytelnik”. W 2005 r. powstała strona internetowa pisma, a od 2010 r. archiwalne numery upubliczniano w internetowej Bibliotece Cyfrowej. W 2015 r. ukazał się ostatni numer, po czym tytuł zawieszono.

Redaktorami naczelnymi byli zawsze kolejni dyrektorzy, najpierw: Wojewódzkiej i Miejskiej, obecnie Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu (DBP)³, instytucji kultury będącej jednostką organizacyjną podległą Urzędowi Marszałkowskiemu Dolnego Śląska.

Cel i metoda badań

Celem autora artykułu była analiza zawartości dolnośląskiego pisma skierowanego do bibliotekarzy bibliotek publicznych i na tej podstawie uzyskanie odpowiedzi na pytanie o przyczyny spadku zainteresowania formą drukowaną pisma. Ocenie poddano wszystkie numery, które ukazały się od 1956 do 2015 r.

Chronologia wydawania pisma:

„Materiały Metodyczne”, wyd. WiMBP, Wrocław 1956-1971.

„Książka i Czytelnik”, wyd. WiMBP, Wrocław 1981-2001.

„Książka i Czytelnik. Czasopismo bibliotekarzy Dolnego Śląska”, wyd. DBP, Wrocław 2004-2015.

Dokonano wyboru tematów badawczych, skupiając się na zagadnieniach dotyczących dziejów i treści pisma⁴. Zastosowano dwie metody badawcze przy pisaniu artykułu: analizy historycznej materiałów źródłowych oraz analizy zawartości. Zwrócono uwagę na historyczny proces rozwoju i przekształceń pisma oraz jego dystrybucji. Zadano pytania o dwa wcześniejsze zawieszenia periodyku (1972-1980; i 2002-2003), ich przyczyny, skutki i efekty. Zwrócono uwagę na współczesny przekaz informacji internetowej i jego oddziaływanie na regionalne czytelnictwo specjalistyczne.

Druga metoda badawcza pozwoliła na analizę problematyki poruszanej na łamach pisma. Wyodrębniono teksty o tematyce metodycznej, a także artykuły dotyczące zagadnień ponadregionalnych, sprawozdania pokonferencyjne, wypowiedzi prezentujące inne biblioteki. W podsumo-

³ Dyrektorzy: Andrzej Korzon (1953-1957), Józef Gerus (1958), Ryszard Zawadzki (1958-1968), Józef Szocki (1958-1976), Jerzy Matejuk (1976-1990), Zofia Sieryk (1990), Leon Andrzej Krzemieniecki (1990-2000), Maria Piaczyńska (2000-2003) i Andrzej Tyws (od 2003).

⁴ Wśród problemów badawczych są również zagadnienia z zakresu wizualizacji: opracowania graficznego, numeracji i stron techniczno-redakcyjnych. Tematy te zostaną omówione w następnych artykułach o piśmie „Książka i Czytelnik”

waniu dokonano próby analizy przyczyn dzisiejszego zawieszenia pisma. Wykazano, że obecnie w świecie Internetu jako medium aspirującego do miana najważniejszej platformy informacji i komunikacji, biblioteki są koordynatorami własnych serwisów. Przewaga internetowego dostępu do bezpłatnej informacji w czasie rzeczywistym stała się jedną z przyczyn spadku popularności dotychczasowego przekaznika informacji, jakim było pismo drukowane.

Zakres literatury przedmiotu

W 1988 r. ukazała się historia biblioteki autorstwa Juliusza Bernarda, w której zasygnalizowano istnienie wzmiankowanego pisma, scharakteryzowano jego tematykę, omówiono przyczyny zmiany tytułu. Zasadniczą literaturę wykorzystaną przy pisaniu niniejszego artykułu stanowią jednak wypowiedzi publikowane na łamach omawianego czasopisma, szczególnie te, w których Redakcja wyjaśniała przyczyny i skutki wprowadzanych kolejno zmian. W latach 2004-2005 sporządzono bibliografię wszystkich artykułów opublikowanych w piśmie⁵. Stała się ona podstawą bazy wyszukiwawczej dla zaprojektowanej wówczas strony internetowej⁶. Ostatnie kompendium informacji na temat omawianego czasopisma pochodzi z 2014 r., kiedy ukazał się setny numer „Książki i Czytelnika”. Zorganizowano wówczas wystawę, której kuratorami i autorami zebranych i przygotowanych materiałów byli: Elżbieta Niechcay-Nowicka i Rafał Werszler. Ekspozycja powstała pod patronatem redaktora naczelnego pisma – dyrektora biblioteki, Andrzeja Tywsa.

Historia czasopisma

Inicjatorką powstania pisma skierowanego do bibliotekarzy regionu dolnośląskiego była Zofia Szymandera, bibliotekarz z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu. Założono, że czasopismo będzie kwartalnikiem.

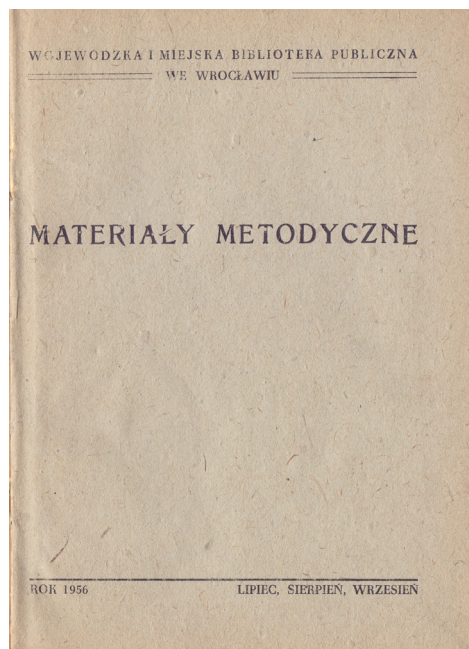
W trzecim kwartale 1956 r. wydano pierwszy numer (lipiec-sierpień-wrzesień 1956 r.). Siedem początkowych nienumerowanych „Materiałów Metodycznych” ukazało się regularnie, ale bez oficjalnego zezwolenia Głównego Urzędu Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk w Warszawie. Zezwolenie to wydano w 1958 r. (Zezwolenie, 1958). Pozwoliło ono wprowadzać zmiany w kształcie pisma. W pierwszym dziesięcioleciu uległo ono wielu przeobrażeniom. Zmieniła się również szata graficzna i zawartość. Dojrzewał krąg odbiorców pisma, rosło też doświadczenie zespołu redakcyjnego.

⁵ *Inwentarz artykułów w piśmie dla bibliotekarzy*, Elżbieta Niechcay-Nowicka, Rafał Werszler, Wrocław WiBMP 2005. (Archiwum Działu Poligrafii Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu).

⁶ Obecnie strona internetowa zawieszono pisma nie jest udostępniana w sieci.

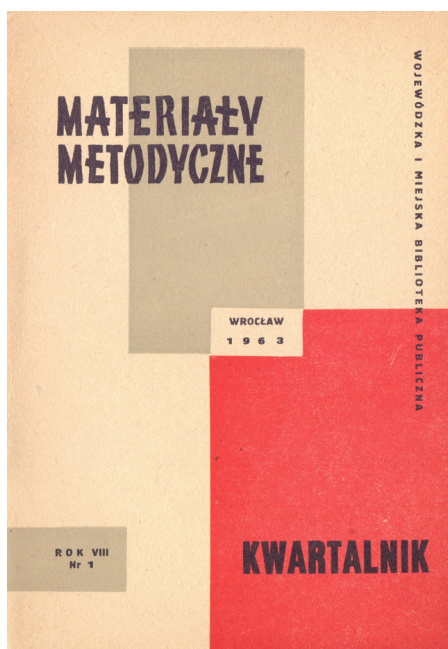
Na pierwszej stronie pierwszego zeszytu „Materiałów Metodycznych” zamieszczono myśl, która do dnia dzisiejszego nie straciła na aktualności: „Pragniemy, aby nasze pismo stało się przydatną pomocą w pracy kolegów i koleżanek bibliotekarzy, prosimy przeto o współpracę w jego redagowaniu” (Od Redakcji, 1956, s. 1). Początkowo redakcja zabiegała usilnie o materiały, jednak kolejne lata przyniosły pozytywne zmiany w tym zakresie. Napływały teksty od bibliotekarzy na temat stosowanych przez nich metod w pracy, szkice z dziejów poszczególnych placówek, materiały o charakterze teoretycznym, a nawet propozycje rozwiązań metodycznych i organizacyjnych. Kilka razy ukazywały się dodatki specjalne do pisma⁷.

Osobą odpowiedzialną za całość prac redakcyjnych nad kwartalnikiem „Materiały Metodyczne”, a następnie nad pierwszymi numerami „Książki

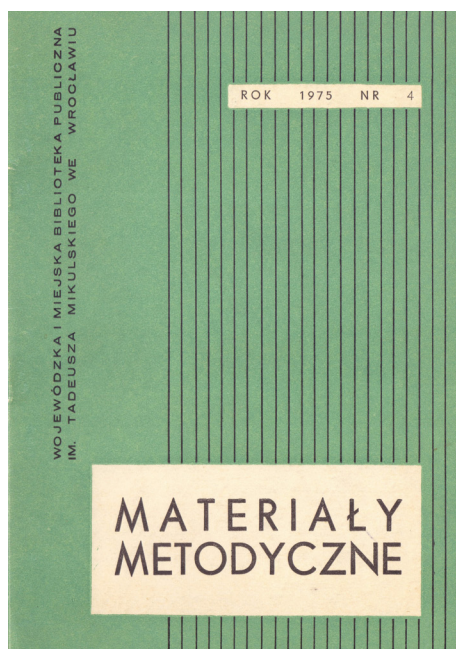

Il. 1. Okładka pisma z lat 1956-1958. Źródło: Archiwum Działu Poligrafii Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu

⁷ Do numeru 3/4, z 1964 r. załączono informator pt. „Pisarze Dolnego Śląska”. W 1990 r. „Dodatek Nadzwyczajny” do nr. 1-2 poświęcono sytuacji w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu po kontroli przeprowadzonej przez NIK. Zawarto w nim również wywiad z ówczesnym dyrektorem Biblioteki Uniwersyteckiej dr. Stefanem Kubowem. Dodatek do nr. 3 pisma z 1999 r. informował o projekcie Wydziału Kultury Urzędu Miejskiego we Wrocławiu dotyczącym likwidacji i prywatyzacji wrocławskich bibliotek rejonowych będących w gestii władz samorządowych.

II. 2. Okładka pisma z lat 1959-1972. Źródło: Arch. DP. DBP Wrocław

II. 3. Okładka pisma z lat 1973-1976. Źródło: Arch. DP. DBP Wrocław

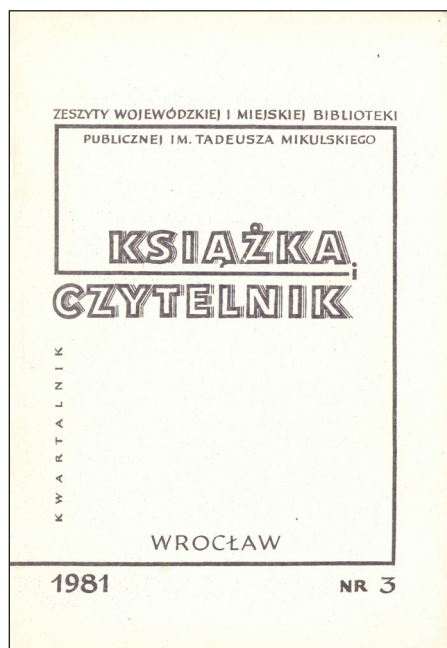
i Czytelnika” była Anna Guzowska, kierowniczką Działu Instrukcyjno-Metodycznego, a później zastępcą dyrektora.

W styczniu 1976 r. nastąpiła zmiana statutu biblioteki (Statut, 1976) wprowadzona przez wojewodę wrocławskiego. Pół roku później, 23 czerwca 1976 r., Prezes Głównego Urzędu Kontroli Prasy, Publikacji i Widowisk (GUKP-PiW) (Decyzja, 1976) cofnął bez szczegółowego uzasadnienia⁸ wydane przed 21 laty zezwolenie na wydawanie pisma „Materiały Metodyczne” w WiMBP.

Po wielu odwołaniach, 30 grudnia 1980 r., uzyskano (Decyzja, 1980) ponownie zezwolenie na wydawanie czasopisma. Jednym z argumentów, który wpłynął na pozytywną decyzję GUKP-PiW był fakt, że WiMBP, uchwałą Rady Ministrów z dnia 31 lipca 1978 r. (Statut, 1978), od dwóch lat była już biblioteką o statusie naukowym. Biblioteki naukowe, według Ustawy o bibliotekach⁹ (Ustawa, 1968, Art. 17) były zobowiązane m.in. do prowadzenia działalności dydaktycznej, w tym wydawania własnych druków.

⁸ Prawdopodobną przyczyną mogły być rozgrywki polityczne wykorzystujące aparat cenzury.

⁹ Dziennik Ustaw 1968, Nr 12, poz. 63, ustawa o bibliotekach z dn. 9.04.1968, R. 4, Art. 17: „Biblioteki naukowe prowadzą oprócz działalności w ust. 1 prace dydaktyczne, informacyjne i popularyzacyjne, mające na celu upowszechnianie wiedzy oraz rozwój kultury w społeczeństwie”.

II. 4. Okładka pisma z lat 1981-1984. Źródło: Arch. DP. DBP Wrocław

Pomysłodawczynią nowego tytułu redagowanego od 1981 r. pisma była Elżbieta Niechcąg-Nowicka. „Książka i Czytelnik. Zeszyty Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej we Wrocławiu” stanowiła pod względem merytorycznym kontynuację pisma „Materiały Metodyczne”. W kwartalniku realizowano program przedstawiony w artykule wstępnym do numeru pierwszego z 1981 r.: „(...) będziemy na jego łamach zamieszczali wygłaszane na sesjach referaty, publikowali wyniki badań i analiz, dyskutowali na temat treści i form naszej pracy, rejestrowali najistotniejsze fakty dotyczące książki i czytelnictwa” (Matejuk, 1981, s. 1). Pismu nadano numer ISSN¹⁰.

Po śmierci Anny Guzowskiej (1982) pracami redakcyjnymi w latach 1982-1984 kierowała wicedyrektor Zofia Sierykow. Obie redaktorki zachęcały do udziału w tworzeniu pisma bibliotekarzy z terenu Dolnego Śląska. Same też były autorkami interesujących artykułów¹¹.

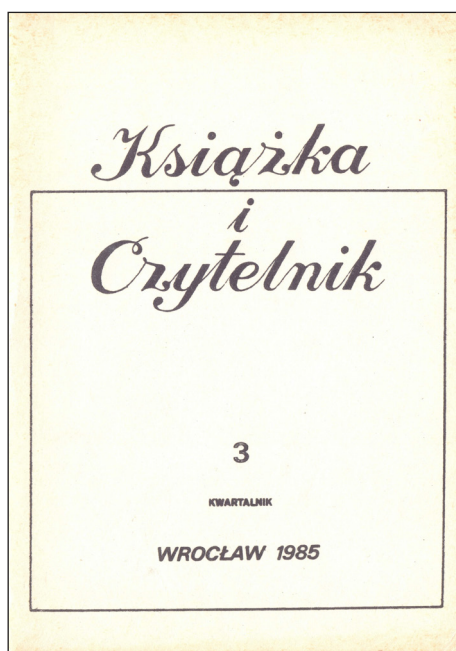
W 1985 r. pierwszy numer kwartalnika redagowało kolegium wrocławskich bibliotekarzy¹², w 1986 r. powołano Radę Redakcyjną, w skład

¹⁰ ISSN 0208-8339.

¹¹ Wykaz autorów artykułów zamieszczono w załączniku nr 2.

¹² W 1985 r. pismo „Książka i Czytelnik”, wydawane było przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, redagowało kolegium w składzie:

której weszli bibliotekarze z bibliotek wojewódzkich z Wrocławia, Jeleniej Góry, Legnicy i Wałbrzycha¹³. Wraz z Radą zmienił się znacząco profil pisma: z naukowego na popularny. Jak napisano we wstępie do pierwszego numeru z 1985 r.: „Żywimy nadzieję, że wśród autorów będą bibliotekarze zarówno ci z dużym doświadczeniem, jak i młodzi, pracujący w zawodzie od niedawna” (Od Redakcji, 1985). Obok artykułów naukowych, relacji z sesji naukowych, konferencji, spotkań literackich i autorskich, które odbywały się w WiMBP, pojawiały się też artykuły publicystyczne, wywiady, reportaże oraz felietony. Dzięki tego typu wypowiedziom redakcja zaczęła w większym stopniu uwzględniać potrzeby czytelników z mniejszych miejscowości regionu. Radzie Redakcyjnej, w latach 1985-1989, przewodniczył

II. 5. Okładka pisma z lat 1985-1993. Źródło: Arch. DP. DBP Wrocław

Juliusz Bernard, Hanna Jęczkowska, Mieczysław Mazurkiewicz, Ryszard Turkiewicz (przewodniczący), Elżbieta Wilczkowska.

¹³ W 1986 r. pismo „Książka i Czytelnik”, wydawane było przez Wojewódzką i Miejską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, redagowało kolegium z Wrocławia w składzie: Juliusz Bernard, Anna Drożdżak (red. techniczny), Hanna Jęczkowska, Ryszard Turkiewicz (przewodniczący), Elżbieta Wilczkowska, przy współpracy z: Grodzką Biblioteką Publiczną w Jeleniej Górze – Wiesława Cenian; Legnicką Biblioteką Publiczną – Zofia Maczel; Powiatową Biblioteką Publiczną w Wałbrzychu – Paweł Pietrzyński.

Ryszard Turkiewicz, dyrektor Dzielnicowej Biblioteki Publicznej Wrocław-Fabryczna. Po nim, w 1990 r., przewodnictwo przejęła Jolanta Słowik z WiMBP, a następnie Elżbieta Niechcaj-Nowicka, która sprawowała tę funkcję w latach 1991-2001, aż do rozwiązania Rady.

Przemiany polityczne, jakie zaszły po 1989 r., miały wpływ między innymi na uwolnienie rynku wydawniczego struktur cenzorskich. Przystały też obowiązywać wcześniej propagandowe nakazy i zakazy. Zaczęły powstawać nowe lokalne czasopisma. Różnorodność tytułów dała możliwość autorom publikowania w większej liczbie periodyków. W efekcie do redakcji „Książki i Czytelnika” coraz rzadziej sływały teksty z terenu. W latach 1994-1996 redakcja zmieniła częstotliwość ukazywania się pisma z kwartalnika na odpłatny półrocznik.

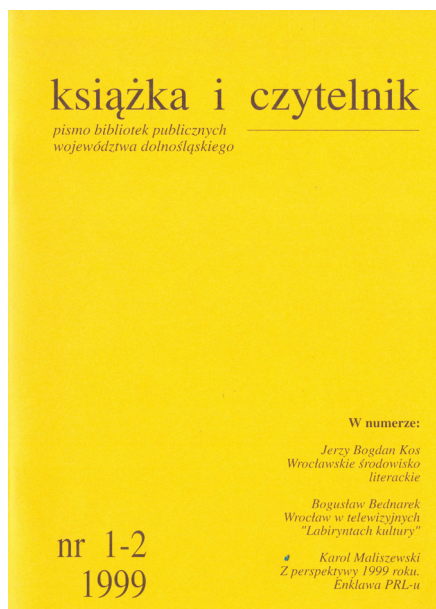
Składająca się z przedstawicieli bibliotek terenowych Rada Redakcyjna coraz rzadziej uczestniczyła w tworzeniu pisma. Prezentowane w mało atrakcyjny sposób, „słupkowe” relacje z prac metodycznych WiMBP, zamieszczane w dziale *Analizy, statystyki, liczby*, nie interesowały też czytelników z bibliotek terenowych, o czym współredaktorzy monitowali na zebraniach redakcyjnych. Postulowali oni, aby utworzyć oddzielne czasopismo prezentujące materiały metodyczne (Protokół, 2000). Dużo miejsca w *Przeglądzie wydarzeń* poświęcano wyłącznie lokalnym osiągnięciom, podkreślając tym popularyzatorski charakter pisma. Spowodowało to, że z roku na rok zaczęło spadać zainteresowanie „Książką i Czytelnikiem” w formule narzuconej przez osoby niepracujące we Wrocławiu, a jedynie koordynujące prace z daleka. W latach 1997-2000 pismo ukazywało się tylko raz w roku jako numer podwójny. W 2001 r. wydano już tylko jeden numer. Ostatecznie w latach 2002-2003, decyzją dyrektora WiMBP Marii Piaczyńskiej, pismo zostało zawieszono i przestało się ukazywać.

Od 1994 r. pismo redagowano komputerowo. Wcześniej teksty pisano na składopisie. Materiał drukowano offsetowo.

W 2004 r. tytuł wznowiono dzięki decyzji dyrektora WiMBP – Andrzeja Tywsa. Nastąpiła także zmiana zarówno estetyki, jak i zawartości tematycznej. Nad formułą pisma czuwał teraz trzysobowy zespół redakcyjny: Elżbieta Niechcaj-Nowicka, Andrzej Tyws i Rafał Werszler. Biblioteki terenowe miały za zadanie jedynie wspomagać redakcję tekstami z regionu, bez możliwości ingerencji w jego kształt i zawartość. Pismo stało się ponownie odpłatne, ale też wypłacano honoraria autorom artykułów.

Z nową formułą pisma związana była zmiana liczby numerów wydawanych w ciągu roku. Zaplanowano teraz wydawanie trzech numerów w roku. Pojedynczy numer pisma liczył 44 strony. Druk był cyfrowy, w pełnym kolorze, w nowym większym formacie A4¹⁴. Poprzednio był to format A5 i druk czarno-biały.

¹⁴ Projekt szaty graficznej opracował redaktor Rafał Werszler.

II. 6. Okładka pisma z lat 1994-2001. Źródło: Arch. DP. DBP Wrocław

II. 7. Okładka pisma z lat 2004-2015. Źródło: Arch. DP. DBP Wrocław

W 2006 r. biblioteka wydająca „Książkę i Czytelnika” zmieniła nazwę z Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej na Dolnośląską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, co zaznaczono w czasopiśmie.

System dystrybucji

Założeniem pomysłodawców pisma „Materiały Metodyczne” była chęć, aby stało się ono przydatną pomocą w pracy bibliotekarzy regionalnych. W tym celu redakcja zwróciła się z apelem do bibliotekarzy zatrudnionych w bibliotekach terenowych z województw: jeleniogórskiego, legnickiego i wałbrzyskiego o czynny udział w kształtowaniu pisma. W latach 1956-1976 cały nakład tego fachowego czasopisma bibliotekarskiego w liczbie najpierw 530, następnie 700 egzemplarzy¹⁵, a potem tysiąc¹⁶ egzemplarzy otrzymywały bezpłatnie biblioteki dolnośląskie. Po wznowieniu w 1981 r. pismo ukazywało się w zróżnicowanym nakładzie: od 300 do 500 egzemplarzy¹⁷, a od połowy 1991 do zawieszenia w nakładzie 250 egzemplarzy¹⁸. W dalszym ciągu rozsyłane było bezpłatnie do wszystkich bibliotek na terenie czterech dolnośląskich województw. Pismo otrzymywały również wszystkie biblioteki wojewódzkie w kraju oraz wybrani adresaci z innych sieci bibliotek, a także osoby indywidualne.

Czasopismo wznowione w 2004 r. ukazywało się w nakładzie 250 egzemplarzy¹⁹. Kolportaż pisma odbywał się już wyłącznie za pomocą prenumeraty. Odbiorcami były biblioteki województwa dolnośląskiego i spoza województwa. Były to: biblioteki publiczne, naukowe i uczelni wyższych²⁰, a także biblioteki upoważnione do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego oraz indywidualni odbiorcy krajowi i zagraniczni.

Przekształcenia w erze cyfrowej

Pismo przeszło wiele przekształceń, również tych będących konsekwencją wejścia w erę udostępniania internetowego. W 2005 r. Rafał Werszler

¹⁵ Stopka redakcyjna: „Materiały Metodyczne” 1963-1965.

¹⁶ Stopka redakcyjna: „Materiały Metodyczne” 1966-1976.

¹⁷ Stopka redakcyjna: „Książka i Czytelnik” 1981-1991.

¹⁸ Stopka redakcyjna: „Książka i Czytelnik” 1991-2001.

¹⁹ Stopka redakcyjna: „Książka i Czytelnik” 2004-2015.

²⁰ Były to biblioteki: Politechniki Wrocławskiej, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Medycznego, Akademii Muzycznej, Uniwersytetu Ekonomicznego, Uniwersytetu Przyrodniczego, Dolnośląskiej Szkoły Wyższej. W ramach egzemplarza obowiązkowego pismo wysyłano do 17 bibliotek naukowych. Były to m.in.: Biblioteka Narodowa, Biblioteki Uniwersytetu Jagiellońskiego i Uniwersytetu Warszawskiego, Biblioteka Zakładu Narodowego im. Ossolińskich. Stałymi odbiorcami pisma były też m.in.: Biblioteka Publiczna z Krosna, Miejska Biblioteka Publiczna z Łomży, Wojewódzka Biblioteka Publiczna z Opola, Wojewódzka Biblioteka Publiczna i Centrum Animacji w Poznaniu i autorzy artykułów, w tym autorzy z zagranicy.

zaprojektował i wykonał stronę internetową, na której zaczęto udostępniać wszystkie spisy treści i wybrane artykuły w celu zachęcenia kolejnych czytelników do zamawiania prenumeraty. Zagadnienia można było wyszukiwać w bazie danych według autorów, tytułów oraz słów kluczowych.

W 2010 r. w DBP powołano nowy Dział Digitalizacji Zbiorów²¹. Dział ten przejął gromadzenie i udostępnianie na platformie cyfrowej archiwalnych numerów „Książki i Czytelnika”. Udostępniono je w całości, w formacie PDF, dla szerszego grona odbiorców Biblioteki Cyfrowej (Cyfrowy Dolny Śląsk, 2019), dostępnej w wyszukiwarkach Federacji Bibliotek Cyfrowych. Natomiast strona internetowa czasopisma, aby nie dublowała się z Biblioteką Cyfrową, została zawieszona w 2012 r.

Wpływ czasopism punktowanych

W 1991 r. powołano Komitet Badań Naukowych (Komitet Badań Naukowych, 2014), (oficjalnie przy Ministerstwie Nauki i Szkolnictwa Wyższego (MNiSW)²² od 2005 r. jako Rada Nauki). Przedstawił on po raz pierwszy w 1998 r. sporządzony przez Instytut Informacji Naukowej w Filadelfii (ISI), spis pism z nadanym statutem Impact Factor.

Redakcja instytucji naukowej wydająca pismo „Książka i Czytelnik” nie pretendowała do zaistnienia na liście czasopism MNiSW. Pismo miało stałych prenumeratorów i wytyczoną misję. Decyzja ta spowodowała jednak, że zaczęto stopniowo tracić autorów artykułów tekstów naukowych, ponieważ od pierwszej dekady XX w. naukowców coraz częściej obligowano do publikowania w czasopismach punktowanych.

Zagadnienia poruszane na łamach pisma

Zasadniczą misją pisma było dążenie do spełnienia oczekiwań bibliotekarzy i czytelników z terenu Dolnego Śląska. Zakres tematyczny obejmował zagadnienia metodyczne, problemowe, prawne, poradnictwo oraz prezentacje bibliotek w regionie i na świecie. Czasopismo zawierało również teksty o książkach, czytelnictwie, bibliotekarstwie, wywiady. Analiza zawartości treści wykazała duże zróżnicowanie tematyczne artykułów. (Tabela 1.)

Różnorodność tematyczna była uwarunkowana zmieniającymi się oczekiwaniami odbiorców. W piśmie wyróżniały się powtarzające zakresy tematyczne, które do celów porównawczo-analitycznych można scalić w następujące bloki: materiały metodyczne, materiały konferencyjne, teksty o książce i czytelnictwie, prezentacje bibliotek, uroczystości biblioteczne, wydarzenia bieżące i wywiady.

²¹ Kierownikiem powołanego w 2010 r. Działu Digitalizacji w DBP został Marek Hofbauer.

²² Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego, wcześniej Ministerstwo Nauki i Informatyzacji.

Tabela 1. Zawartość działów pisma w latach 1956-2015²³ (* *Artykuły tematyczne* to teksty bez przypisanego działu)

<p>„Materiały Metodyczne” kwartalnik Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej – Wrocław (1956-1957)</p>	<p>Dział czytelnictwa dziecięcego Dział informacyjno-bibliograficzny Komunikaty Korespondencja Materiały do pracy z czytelnikiem Rocznice Warto przeczytać Załączniki</p>	<p><i>Artykuły tematyczne</i> * Komunikaty Kronika Materiały do pracy z czytelnikiem Materiały informacyjno-bibliograficzne Poznajmy nasze biblioteki Radzimy zakupić * * * Biblioteki w Szwecji (w numerach z lat: 1964-1965) Nasze recenzje (w numerach z roku 1975) Naukowa organizacja pracy w bibliotece (w numerach z lat 1965-1966) Z życia Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich (w numerach z roku 1968)</p>	<p>„Książka i Czytelnik” – kwartalnik – Zeszyty Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu (1981-1993)</p>	<p>Ad memoriam <i>Artykuły tematyczne</i> * Działalność Okręgu Wrocławskiego Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Kronika Od Redakcji Spotkania, Konferencje, Wizyty Ze zwrotów * * * Kartki z dziejów miłości do Książki (w numerach z lat 1982-1983) Refleksje nad warsztatem bibliotekarza (w numerach z lat 1981-1983)</p>	<p>„Książka i Czytelnik” – Pismo bibliotek publicznych Wrocławia, Jeleniej Góry, Legnicy i Wałbrzycha (1994-1998); Pismo bibliotek publicznych województwa dolnośląskiego (1994-2001)</p>	<p>Analizy, Statystyki, Liczby <i>Artykuły tematyczne</i> * Czytelnicy mówią Galeria Pod Platonem Granice prawa Konferencje, Sesje, Szkolenia Od Redakcji Przegląd wydarzeń Z żałobnej karty (Ad memoriam) Z życia SBP Za granicą</p>	<p>„Książka i Czytelnik” – Czasopismo bibliotekarzy Dolnego Śląska (2004-2015)</p>	<p>Czarno na białym Daleko - Blisko Echa dolnośląskie Gorący temat Kalejdoskop Kartka z podróży Konferencje, Sesje, Szkolenia Książki o regionie Lektura dla bibliotekarzy Ludzie, Myśli, Słowa Niepełnosprawni w bibliotece Od Redakcji Polecamy uwadze Prezentacje bibliotek Dolnego Śląska Prezentujemy Promocja Czytelnictwa Rozmowa z... Słowo o obrazie Spojrzenie wstecz Targi Książek W świecie paragrafów Wywiady Z notatnika Metodyka Z żałobnej karty Za granicą Zdarzyło się</p>
---	---	---	--	---	---	---	--	--

²³ Działy zaprezentowano w tabeli w porządku alfabetycznym. Są to działy stałe, powtarzalne. Inne działy, pojawiające się sporadycznie, zasygnalizowano w tabeli z podaniem dat, kiedy były publikowane. Wszystkie numery pisma są dostępne w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej - jbc.jelenia-gora.pl/ [Dostęp 2019.05.10].

Przegląd przykładowej zawartości, zwłaszcza z ostatniego okresu wydawniczego (2004-2015), ma na celu zbadanie kierunku kształtowania się pisma, oczekiwań odbiorców i próbę odpowiedzi na pytanie o przyczyny spadku popularności periodyku.

Materiały metodyczne

Jednym z celów redakcji pisma było stworzenie płaszczyzny dla wymiany doświadczeń bibliotekarzy. Kwartalnik w swoim pierwotnym kształcie prezentował materiały metodyczne ukazujące kierunki działania bibliotek. Doradzano literaturę oraz akcentowano w tekstach naukową organizację pracy w bibliotece (1965-1966) Mieczysława Mazurkiewicza. W latach 80. XX w., kiedy pismo miało już nowy tytuł, pojawiał się cykl artykułów pt. *Refleksje nad warsztatem bibliotekarza* (1981-1983). Cenne były w tym czasie opracowania dotyczące katalogów WiMBP oraz cykl artykułów pt. *Prasa dziecięca a potrzeby wychowawcze szkoły i biblioteki* (1985-1987). W latach 90. XX w. opublikowano artykuły o bibliografii regionalnej i terytorialnej. Ukazał się szereg tekstów na temat badań czytelniczych i ich wyników, artykuły poruszające problematykę związaną z organizacją bibliotek w nowych warunkach społeczno-ekonomicznych, a także sprawozdania z przeprowadzonych badań na temat zakupu książek przez WiMBP, wykorzystywania księgozbioru w poszczególnych działach i na temat zasięgu czytelnictwa w nowych osiedlach Wrocławia. W XXI w. także drukowano informacje o czytelnictwie chorych i niepełnosprawnych w województwie wrocławskim. Publikowano wyniki badań dotyczące czytelnictwa prasy dorosłych i dzieci w bibliotece, artykuły na temat doskonalenia warsztatu bibliotekarskiego oraz metodyki pracy z czytelnikiem zarówno z dziecięcym, jak i dorosłym.

Materiały konferencyjne

Na łamach pisma od samego początku zamieszczano relacje z konferencji, sesji i szkoleń organizowanych przez biblioteki publiczne województwa wrocławskiego, później dolnośląskiego i inne biblioteki publiczne w kraju, a także przez biblioteki z innych sieci. Publikowano sprawozdania z konferencji regionalnych odbywających się m.in. w: Bogatyni, Dzierżonowie, Twardogórze. W części numerów z XXI w. zamieszczano relacje z konferencji poświęconych Programowi Rozwoju Bibliotek czy „Biblioteka Plus” (3/2011), a także sprawozdania z ogólnopolskich konferencji naukowych oraz różnego rodzaju szkoleń dla bibliotekarzy. Relacjonowano też konferencje międzynarodowe odbywające się m.in. w DBP czy w Jeleniogórskim Centrum Informacji i Edukacji Regionalnej Książnicy Karkonoskiej. Pisano o Wrocławskich Spotkaniach Bibliotekarzy Polonijnych mających miejsce każdego roku w Politechnice Wrocławskiej (2/2007), o Konferencji Biblio-

tek Wyższych Szkół Niepaństwowych (3/2008), a także relacje z: XXXIV Sesji Stałej Konferencji Muzeów, Archiwów i Bibliotek Polskich na Zachodzie (3/2012), Międzynarodowego Zjazdu Młodych Bibliotekarzy na Łotwie (2/2012) czy międzynarodowego sympozjum studentów i wykładowców bibliotekoznawstwa w Budapeszcie (2/2006).

O książce i czytelnictwie

Redakcja ściśle współpracowała zarówno z bibliotekami publicznymi z terenu województwa dolnośląskiego i miasta Wrocławia, jak i z bibliotekami uczelni wyższych Wrocławia²⁴. Dolnośląska Biblioteka Publiczna jako biblioteka o statusie naukowym, podejmująca wiele różnorodnych działań i organizująca sesje naukowe, od zawsze prowadziła badania na temat zasięgu czytelnictwa i skutecznych form jego upowszechniania. Na łamach czasopisma zamieszczano wygłaszane na sesjach referaty, wyniki badań i analiz procesów czytelniczych, opisywano zjawiska związane z książką i czytelnikiem, a także relacjonowano dyskusje na temat form pracy bibliotecznej. Rejestrowano najistotniejsze wydarzenia dotyczące książki i czytelnictwa. W „Materiałach Metodycznych” wskazywano pomoce do pracy z czytelnikiem (lata 1964-1973). Były to lekcje, zestawy pytań, wybory z literatury.

W latach 80. i 90. XX w. na łamach kwartalnika ukazały się publikacje dotyczące literatury francuskiej, literatury dla dzieci i młodzieży, recepcji dzieł literackich i filmowych, wybranych gatunków literackich (np. literatury fantastycznonaukowej, baśni) i ich wybitnych twórców. Ukazywał się też cykl publikacji pt. *Kartki z dziejów miłości do książek* (1981-1983). Zamieszczano także publikacje dotyczące prehistorii i typologii komiksu, roli ilustracji w książkach dla dzieci, współczesnej literatury dla dzieci i młodzieży, czytelnictwa wśród nastolatków, wrocławskiego środowiska literackiego czy historii wrocławskiego miesięcznika „Odra”. Na łamach pisma w XXI w. ukazały się artykuły m.in.: wicedyrektora Ossolineum – Mariusza Dworsatschka (2/2014), prof. Joanny Papuzińskiej (1/2006), pisarza Stanisława Srokowskiego (1/2006, 1/2009), pisarki Olgi Tokarczuk (1/2008) oraz wywiady przeprowadzane przez redakcję z pisarzami, ludźmi kultury, sztuki i przedstawicielami władz z kraju oraz z zagranicy, którzy ofiarowywali bibliotece księgozbiory.

Prezentacje bibliotek polskich i zagranicznych

W kwartalniku, w latach 60. i 70. XX w., brakowało artykułów na temat pracy bibliotekarzy bibliotek publicznych z innych regionów Polski i z innych

²⁴ Np. z: Biblioteką Główną Politechniki Wrocławskiej, Biblioteką Uniwersytetu Medycznego, ale też z Instytutem Bibliotekoznawstwa i Informatyki Naukowej i Instytutem Uniwersytetu Wrocławskiego czy Biblioteką Dolnośląskiej Szkoły Wyższej.

sieci bibliotek. Ukazały się jednak pierwsze relacje nielicznych bibliotekarzy dolnośląskich, którzy mieli okazję odwiedzić biblioteki zagraniczne – w Niemieckiej Republice Demokratycznej (4/1966), Szwecji (1964-1965) i Danii (1/1983). Pojawiły się artykuły na temat Stadt-und Bezirksbibliothek w Dreźnie (1/1969; 2/1984), z którą WiMBP utrzymywała ściśle kontakty.

Od 1985 r. pojawiły się na łamach „Książki i Czytelnika” artykuły o bibliotekach spoza województwa wrocławskiego, np. tekst o dzielnicowych bibliotekach publicznych Warszawy (1/1970). Dopiero od 2004 r. do redakcji systematycznie nadsyłało artykuły o bibliotekach. Kolumny tekstów wzbogacono kolorowymi fotografiami tych bibliotek. Dzięki temu czasopismo stało się ważnym źródłem informacji o pracy tych instytucji. Pisano relacje z wyjazdów służbowych, z czasem też z wyjazdów urlopowych, które zamieszczano w dziale *Za granicą*, następnie *Daleko – blisko* i *Kartka z podróży*. Czytelnik poznał z ich lektury zarówno Bibliotekę Jasnogórską (3/2011), jak i biblioteki z różnych krajów świata, np. Bibliotekę Muzeum Polskiego w Ameryce (1/2012), Bibliotekę Narodową w Singapurze (2/2010), czy Bibliotekę Watykańską (1/2012), biblioteki saksońskie, z pogranicza polsko-czeskiego, biblioteki praskie, greckie, skandynawskie, hiszpańskie, wileńskie, amerykańskie, a nawet australijskie.

Prezentacje bibliotek dolnośląskich

Temat bibliotek regionalnych poruszany był od najwcześniejszych numerów pisma. Zamieszczano np. szkice z dziejów poszczególnych placówek. Ta tradycja sięgała jeszcze końca lat 50. XX w., kiedy w „Materiałach Metodycznych” pojawiła się rubryka pt. *Poznajemy nasze biblioteki*. Tworzyły ją artykuły dotyczące pracy bibliotek, ich dziejów, osiągnięć i stosowanych metod w procesie upowszechniania czytelnictwa. Od 1986 r. kwartalnik ukazywał się przy współpracy bibliotek wojewódzkich w: Jeleniej Górze, Legnicy i Wałbrzychu. W piśmie pojawiały się więc artykuły autorstwa bibliotekarzy prezentujące te placówki.

W kolejnych latach, tj. 2004-2015, na łamach „Książki i Czytelnika” zaczęto zamieszczać artykuły, w których opisywano nie tylko biblioteki publiczne. Wiele miejsca poświęcono bibliotekom szkolnym, uczelnianym i muzealnym. Ukazały się wypowiedzi poświęcone: Bibliotece Akademii Medycznej we Wrocławiu (3/2008), Zakładowi Narodowemu im. Ossolińskich (3/2007), Bibliotece Kapitulnej we Wrocławiu (2/2011), Bibliotece Muzeum Narodowego (3/2010) i bibliotece Muzeum Miejskiego Wrocławia (3/2013), czy bibliotece klasztoru Kanoników Regularnych św. Augustyna w Żaganiu (3/2013), a nawet bibliotece Zakładu Karnego we Wrocławiu (1/2008). Dużo miejsca poświęcano kolejno otwieranym działom Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej. Od 2004 r. na okładce każdego numeru pisma prezentowano kolorowe fotografie siedzib omawianych w numerze bibliotek z Dolnego Śląska.

Uroczystości biblioteczne

W latach 2004-2015 na łamach pisma „Książka i Czytelnik” zamieszczano obszernie relacje z wielu interesujących wydarzeń mających miejsce w bibliotekach dolnośląskich. Opisywano uroczystości i ważne wydarzenia w Dolnośląskiej Bibliotece Publicznej. W 2006 r. był to artykuł z otwarcia Amerykańskiego Centrum Informacji i Kultury „American Corner”, w którym uczestniczyli ambasador oraz konsul Stanów Zjednoczonych w Polsce. W 2007 r. pisano o otwarciu Biblioteki Romańskiej, o dziale z bogatym księgozbiorem w języku włoskim, francuskim, hiszpańskim i portugalskim. W uroczystościach wziął udział m.in. dyrektor Włoskiego Instytutu Kultury w Krakowie. W 2009 r. na łamach pisma znalazła się relacja z uroczystości uruchomienia Medioteki²⁵ Języka Niemieckiego, w której uczestniczyli m.in. wicedyrektor Goethe Institut w Warszawie oraz attaché kulturalny Konsulatu Generalnego Niemiec we Wrocławiu. W tymże roku, w Dziale Pracy z Dziećmi DBP, miała miejsce też uroczysta inauguracja działalności Biblioteki Siedmiu Kontynentów, w otwarciu której uczestniczył m.in. ambasador Korei w Polsce oraz prezes koncernu LG Display. Kolejna uroczystość, opisana na łamach „Książki i Czytelnika”, to inauguracja działalności Biblioteki Koreańskiej „Window on Korea” w DBP. W niej również uczestniczyła delegacja koncernu LG. Każdego roku pojawiały się relacje z obchodów święta bibliotekarzy i bibliotek. Obszernie relacjonowano uroczystości organizowanego w bibliotekach województwa Dnia Bibliotekarza. Prezentowano też uroczystości w związku z otwarciem nowych i wyremontowanych dolnośląskich bibliotek.

Bieżące wydarzenia czytelnicze

Na łamach „Książki i Czytelnika” znalazły się również szpalty zawierające dłuższe lub krótsze informacje na temat bieżącej działalności i wydarzeń mających miejsce w poszczególnych bibliotekach publicznych Dolnego Śląska. W latach 2004-2015 zamieszczano je w dziale *Kalejdoskop*. Było to miejsce przeznaczone dla relacji ze spotkań z pisarzami, autorami książek zarówno dla dorosłych czytelników, jak i dla dzieci. Podawano również informacje o ciekawych imprezach dziecięcych w terenie, np. „Noc z Andersenem” (corocznie organizowane od 2006 r.), a także krótkie sprawozdania ze spotkań z kryminałem, literaturą fantastyczną, baśniami itp. Relacjonowano odbywające się w bibliotekach konkursy: recytatorskie, rysunkowe, poezji śpiewanej, dyktanda ortograficzne, z kursów języków obcych, a nawet lekcji matematyki. Opisywano szereg zajęć dla dzieci organizowa-

²⁵ W DBP Wrocław powołano „Mediotekę języka niemieckiego”, w odróżnieniu od współczesnego terminu „Mediateka”, które oznacza gromadzenie i udostępnianie zbiorów multimedialnych.

nych w czasie ferii i wakacji, czy też dla seniorów m.in. kursy komputerowe i zajęcia w DKK (Dyskusyjny Klub Książki). Bibliotekarze informowali również o interesujących wystawach prezentowanych w bibliotekach, giełdach bibliotecznych i wizytach gości. Zamieszczano relacje z dolnośląskich spotkań pisarzy z młodymi czytelnikami pt. *Z książką na walizkach* (organizowane od 2004 r.), a także z targów książki regionalnej Silesiana – Dolnośląski Salon Wydawniczy (organizowane od 2010 r.), targów książki naukowej na Politechnice Wrocławskiej czy też grudniowych Wrocławskich Targów Dobrych Książek.

Wywiady

W piśmie ukazywały się wywiady z ciekawymi ludźmi. W ostatnim okresie (2004-2015) przeprowadzono wywiady z osobami ważnymi dla kultury, np. z pisarzami i poetami: Wandą Chotomską (2/2008), Markiem Krajewski (3/2015), Urszulą Koziół (3/2011), Joanną Lamparską (2/2011), dziennikarzem Krzysztofem Mroziewiczem (1/2006), Małgorzatą Musierowicz (2/2006), redaktorem „Odry” – Mieczysławem Orskim (2/2007), Olgą Tokarczuk (1/2008); profesorami: Stanisławem Beresiem (1/2012), Janem Miodkiem (1/2011) i Joanną Papuzińską (2/2009); prezydentem Wrocławia – Bogdanem Zdrojewskim (1/2005). Na łamach pisma wypowiadali się też (z okazji otwarcia American Corner w DBP) - ambasador Stanów Zjednoczonych – Victor Ashe i konsul – Kenneth Fairfax (3/2006). Z okazji otwarcia Biblioteki Romańskiej w DBP – ambasador Francji Francois Delongchamps oraz dyrektor Włoskiego Instytutu Kultury w Krakowie – Giovanni Sciola (2/2007). Ukazała się też rozmowa z wicemarszałkiem Radosławem Mołoniem (2/2011) i Andrzejem Pawluszkiem (2/2005) – członkiem Zarządu Województwa Dolnośląskiego²⁶.

Korespondencja i współpraca z redakcją

Czytelnicy „Książki i Czytelnika”, będąc pod wpływem przeczytanej lektury, często pisali na adres redakcji listy, e-maile i dzielili się swoimi refleksjami. Korespondencja ta często stawała się inspiracją dla redakcji do poruszania kolejnych zagadnień. Proszono również niektórych korespondentów o pisanie artykułów. Owocne okazały się korespondencje z pracownikami wielu bibliotek zarówno dolnośląskich, jak i spoza regionu, skąd nadsyłało interesujące relacje i artykuły. W piśmie autorami publikowanych artykułów byli m.in. pracownicy: Biblioteki Zakładu Narodowego Ossolińskich, Wydawnictwa Ossolineum, Biblioteki Politechniki Wro-

²⁶ Wszystkie artykuły są dostępne w Dolnośląskiej Bibliotece Cyfrowej - jbc.jelenia-gora.pl/ [Dostęp 2019.05.10].

clawskiej, Biblioteki Pedagogicznej, Biblioteki Uniwersytetu Medycznego, Uniwersytetu Wrocławskiego, a także bibliotekarze z Czech, z Biblioteki w Bitoli (Macedonia) i Biblioteki Muzeum Polskiego w Ameryce z siedzibą w Chicago (USA). Autorami tekstów byli też m.in. pisarze wrocławscy: Karol Maliszewski, Marek Perzyński, Stanisław Srokowski. Publikowali również: prof. Krzysztof Migoń i prof. Joanna Papuzińska. Dla redakcji cenna była współpraca z Instytutem Informacji Naukowej i Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Wrocławskiego. Studenci kierunków prowadzonych w Instytucie byli autorami interesujących publikacji, np. Ewa Rozkosz nadesłała tekst pt. *Żywa Biblioteka - przeciw uprzedzeniom* (2/2008) [Zobacz załącznik 1].

Trzecie zawieszenie pisma

Pismo, jak już wspomniano wcześniej, było zawieszane dwukrotnie: w latach 1972-1980 i 2001-2003. Decyzję o trzecim zawieszeniu podjęto w 2015 r.

W 2008 r., w ramach reform przeprowadzanych w DBP, z dotychczasowego Działu Wydawnictw wydzielono dwa: Dział Marketingu i Wydawnictw pod kierownictwem Jacka Czarnika oraz Dział Usług Poligraficznych, Plastycznych i Introligatorskich pod kierownictwem Rafała Werszlera. Redakcja stała się sekcją Działu Marketingu i Wydawnictw. Kresem dla czasopisma stało się odejście na emeryturę, w grudniu 2015 r., głównej redaktor Elżbiety Niechcaj-Nowickiej. Kierownik Działu Marketingu i Wydawnictw nie podjął się dalszego prowadzenia pisma, w efekcie czego dyrektor DBP, Andrzej Tyws, zdecydował o trzecim zawieszeniu wydawania pisma.

Podsumowanie

Badając tematy poruszane w piśmie, dostrzec można, że wraz z rozwojem pisma poszerzał się też zakres zagadnieniowy, co było odpowiedzią na oczekiwania czytelników. Artykuły odzwierciedlały stan bibliotek i czytelnictwa w regionie, odnotowywano różnorodne fakty, wydarzenia, podawano liczby, które złożyły się na swoistego rodzaju dokument czasu. W ostatnich latach uwagę zwracała również estetyczna i kolorowa szata graficzna periodyku. To interesująco zaprojektowane pismo z wartościową zawartością borykało się jednak z postępującym spadkiem popularności.

Przyczyny

Powodem trzeciego upadku pisma z pewnością nie był brak wartościowych artykułów. Pismo było też wydawane regularnie i nie miało problemów technicznych. Natomiast, na plan pierwszy wysunęły się dwa inne powody. Jeden to konkurencja ze strony artykułów w Internecie, które szybciej docie-

rały do czytelnika niż teksty tradycyjnie drukowane. Drugim powodem była niechęć do kontynuowania wydawania czasopisma i jego reklamowania ze strony powstałego w 2008 r. Działu Marketingu i Wydawnictw.

Wobec problemu pierwszego, zauważalne jest, że już dekadę wcześniej zwracano uwagę na zagrożenia wynikające z coraz większej popularności Internetu, co powodowało odchodzenie czytelników od tradycyjnych form wydawniczych (Sawicka, 2006). Sawicka zauważyła również, że na platformach internetowych dla czytelników odchodzących od pism drukowanych występują trudności wynikające z niewłaściwego filtrowania i docierania do potrzebnych informacji. Nad uporządkowaniem treści dla internetowych odbiorców debatuje się na całym świecie, czego dowodem jest np. przyjęcie 26 marca 2019 r. przez Parlament Europejski dyrektywy ACTA 2 (24 organisations urge Rapporteur Axel Voss MEP, 2018), dotyczącej ochrony praw autorskich w Internecie. Sama dyrektywa niesie jednak i zagrożenia, przede wszystkim dla prywatności internautów, ponieważ niektóre jej zapisy mogą być interpretowane jako „cenzorskie” (ACTA 2 przegłosowana, 2019).

Po zawieszeniu „Książki i Czytelnika”, od 2016 r., według wstępnego projektu, kontynuacją pisma miały być artykuły udostępniane na stronie internetowej pod nadzorem promującego periodyk Działu Marketingu i Wydawnictw DBP. Jednak w czasach powszechnego Internetu, kiedy każda biblioteka posiada własną stronę internetową, na której prezentuje sprawozdania, relacje i inne materiały, pomysł publikowania informacji ogólnych tylko na jednej stronie okazał się chybiony. Prezentowane na stronie www informacje, które są po pewnym czasie kasowane, przez co nie pełnią funkcji archiwizacyjnej w odróżnieniu od tekstu drukowanego, przypominają blog. Formuła ta w przypadku zawieszonoego periodyku nie zdała egzaminu.

Drugi problem wynikał ze słabej promocji i braku zaistnienia tytułu na listach dystrybucyjnych agencji kolportażowych. Samo docieranie z periodykiem tylko do sukcesywnie wykuszających się prenumeratorów, bez zabiegania o nowych, to za mało, by istniało ono na rynku.

Przyszłość

Sama idea przekształcenia pisma w zbiór artykułów publikowanych wyłącznie na platformach cyfrowych jest jednak słuszna. Przykładem są redakcje czasopism rozprowadzanych wyłącznie drogą cyfrową, np. „Architektus”²⁷. Aby dokonać takiego przekształcenia, należy jednak pozyskać numer e-issn, prowadzić rzetelną redakcję opartą na tradycyjnym rzemieśle wydawniczym i archiwizować kolejno wydawane numery. Artykuły

²⁷ „Architectus. Pismo Wydziału Architektury Politechniki Wrocławskiej”, <http://www.architectus.arch.pwr.wroc.pl/>

naukowe, problemowe, po recenzji i opracowaniu redakcyjno-graficznym, mogą wówczas być udostępniane za pośrednictwem Internetu lub w drodze prenumeraty. Takie pismo winno charakteryzować się wysokim poziomem merytorycznym, posiadać estetyczną szatę graficzną i gwarantować indywidualnemu prenumeratorowi wydruk numeru. Zatem praca redakcji jest podobna jak w przypadku pism wydawanych drukiem. Te wydawnictwa, które przetrwały trudny czas przełomu informatycznych przemian, mają szansę na dalsze istnienie. Być może i pismo „Książka i Czytelnik” zaistnieje ponownie na rynku wydawniczym w formie cyfrowej lub/i w tradycyjnej drukowanej.

Załącznik 1. Autorzy tekstów²⁸

w latach 1956-1958 pisali:

Z. Dyliński, Józef Gerus, Anna Guzowska, Alina Janik, Józef Kosiński, Maria Kunc, Jerzy Olszak, Hanna Pabisz, Zofia Sierykow, Józef Szocki, Matylda Torbin

w latach 1959-1972 pisali:

Jadwiga Bieńkowska, Juliusz Bernard, Jerzy Brewko, Zbigniew Dyliński, Krzysztof Filipowicz, Zofia Gawryszewska, I. Gęglawyl, Anna Guzowska, Danuta Hannytkiewicz, Magdalena Hirszowicz, Alina Janik, Krzysztof Koller, Tadeusz Kołacz, Janina Kosiec, Mirosław Kremer, Wanda Kozakiewicz, Maria Kunc, Stanisław Kuszewski, Irena Lewicka, Teresa Łotocka, Elżbieta Machowczyk, Marian Matulewicz, Stefan Mądrzak, Mieczysław Mazurkiewicz, Jan Mielczarek, Józef Murszewski, Jerzy Olszak, Anna Piątkowska

w latach 1973-1976 pisali:

Janusz Albin, Krystyna Bartoszyńska, Juliusz Bernard, Radosław Cybulski, Krzysztof Filipowicz, Anna Guzowska, Alina Janik, Janina Kelles-Krauz, Danuta Klonowska, Elżbieta Kraus, Wanda Kozakiewicz, Maria Kunc, Irena Lewicka, Krystyna Majchrzak, Elżbieta Marczewska-Stańdowa, Elżbieta Mazurkiewicz, Mieczysław Mazurkiewicz, Jan Mielczarek, Maria Przeorska, Andrzej Rejowski, Zofia Sierykow, Longina Słowik, Anna Stolarek, Józef Szocki, Zofia Szumna, Matylda Torbin, Maria Wojnar, Janina Woźna, Janina Wieczorek, Jan Żuławiński

w latach 1981-1984 pisali:

Teresa Chabło, Florentyna Dąbrowska, Zofia Gawrylewska, Anna Guzowska, Danuta Hannytkiewicz, Czesław Hernas, Krystyna Januszkiewicz, Hanna Jęczkowska, Roman Kaleta, Wanda Kozakiewicz, Mirosława Korbut, Stefan Kubów, Jerzy Matejuk, Mieczysław Mazurkiewicz, Jan Miel-

²⁸ Zastosowano kryterium chronologiczne odzwierciedlające widoczne zmiany w piśmie (tytuł, szata graficzna). Pominęto nazwiska autorów tekstów uzupełniających, kronikarskich i kalejdoskopowych.

czarek, Anna Nikliborc, Maria Sękowska, Zofia Sierykow, Urszula Wrona, Urszula Wróbel-Bryła, Anna Żbikowska-Migoń

w latach 1985-1993 pisali:

Rafał Augustyn, Irena Augustynowska, Katia Bamberger, Ewa Bereś, Juliusz Bernard, Jadwiga Bieńkowska, Grażyna Bilaska, Teresa Chabło, Jacek Czarnik, Maria Dziędziniewicz, Elżbieta Dziurkowska, Janusz Halicki, Danuta Jędrowiak, Cezary Kasiborski, Leon Andrzej Krzemieniecki, Stefan Kubów, Jerzy Kumiega, Bogusław Lamch, Chrystian Leuteman, Alicja Leszczyńska, Irena Lewicka, Anna Nikliborc, Jerzy Maj, Anna Masojć, Jerzy Matejuk, Małgorzata Mikuła, Teresa Muryło-Ryś, Antonina Owczarek, Maria Piotrowska, Urszula Podsiadły, Elżbieta Rzewuska, Zofia Sierykow, Jolanta Słowik, Lucyna Sułkowska, Aleksandra Szadok, Beata Szczupakowska, Elżbieta Święcicka, Matylda Torbin, Andrzej Tyws, Ryszard Turkiewicz, Elżbieta Wilczkowska, Maria Żmijowska

w latach 1994-2001 pisali:

Irena Augustynowska, Bogusław Bednarek, Juliusz Bernard, Grażyna Bilaska, Grażyna Błażejowska, Rafał Dąbrowski, Elżbieta Dziurkowska, Krzysztof Filipowicz, Elżbieta Furmanek, Anna Gałowska, Grażyna Gośławska, Anna Maria Hausemann, Agnieszka Heidinger, Danuta Jędrowiak, Cezary Kasiborski, Tadeusz Kołacz, Jerzy Bogdan Kos, Leon Krzemieniecki, Stefan Kubów, Jerzy Kumiega, Irena Lewicka, Ivo Łoborewicz, Karol Maliszewski, Anna Masojć, Teresea Muryło-Ryś, Adam Półrolczyk, Maria Piaczyńska, Zofia Sierykow, Jolanta Słowik, Alina Sokołowska-Szczepaniec, Antonina Trawnik, Ryszard Turkiewicz, Andrzej Tyws, Lidia Wandałowska, Rafał Werszler, Henryk Żeligowski

w latach 2004-2015 pisali między innymi:

Anna Andrejów-Kubów, Irena Augustynowska, Dagmara Batóg, Maja Białonoga, Bożena Blazkova, Grażyna Bilaska, Violetta Bogusław, Monika Byczek, Alicja Choroś, Katarzyna Czaplińska, Jacek Czarnik, Stanisław Drewniak, Stanisław Drogoś, Mariusz Dworsatschek, Maria Dziędziniewicz, Aneta Firlej-Buzon, Eliza Furmanek, Mariusz Gabrysiak, Iwona Gawrońska-Paluszkiwicz, Anna Gałowska, Krystyna Gliwa, Joanna Golczyk, Zofia Góral, Ewa Grzempa, Jolanta Grzelczyk, Anna Grycz, Janina Haupa, Agnieszka Heidinger, Marek Hofbauer, Mariola Huzar, Jolanta Jagodzińska, Beata Jasiak, Anna Janus, Monika Jarosz, Andrzej Jaworski, Jan Józków, Katarzyna Kabat, Miłosz Kamiński, Jolanta Karaszewska, Magdalena Karciarz, Cezary Kasiborski, Jolanta Kaszewska, Małgorzata Kiwior, Jan Klatt, Agnieszka Kobiałka, Renata Kosak, Sebastian D. Kotuła, Anna Kuszlik-Czajkowska, Stefan Kubów, Dorota Kuczwał, Jerzy Kumiega, Elżbieta Kulas, Anna Kuszlik-Czajkowska, Alicja Leszczyńska, Sebastian Ligarski, Iga Ławniczek, Janusz Łokaj, Elżbieta Niechcaj-Nowicka, Maria M. Maczkowska, Beata Malentowicz, Zofia Markiewicz, Dorota Markowska, Wioleta Matuszewska, Marek Mierzejewski, Lidia Mikołajuk, Krzysztof Migoń,

ks. Józef Pater, Joanna Papuzińska, Marek Perzyński, Jan Peta, Anna Piróg, Beata Pleban, Bogusława Pluta, Rozalia Podgórska, Iwona Podlasińska, Zuzanna Robuta, Ewa Rozkosz, Katarzyna Samojluk, Renata Słonik, Jolanta Słowik, Teresa Smaga, Stanisław Srokowski, Anna Stanek-Wróbel, Justyna Strzelczyk, Dorota Surman, Magdalena Szawkowska, Izabela Szymańska, Anna Szczepaniak, Maria Jolanta Szulc, Beata Tarnowska, Olga Tokarczuk, Izolda Topp, Monika Trzaskowska, Andrzej Tyws, Maria Tyws, Jolanta Ubowska, Urszula Ubych, Adriana Walter, Lidia Wandałowska, Rafał Werszler, Magdalena Wiącek, Monika Wójcik-Bednarz, Katarzyna Zborowska, Beata Zalewska, Anna Zasada, Barbara Żmigrodzka, Marek Żytmirski.

Bibliografia

- 24 organisations urge Rapporteur Axel Voss MEP to strike a more ambitious deal on TDM. (2018). W: *European Alliance for Research Excellence*. Pobrane 23 kwietnia 2019, z: <http://eare.eu/24-organisations-urge-rapporteur-voss-reach-ambitious-deal-tdm/>
- ACTA 2 przegłosowana! Wielka cenzura Internetu w całej UE staje się faktem. (2019). W: *GeekWeek.pl*. Pobrane 23 kwietnia 2019, z: <https://www.geekweek.pl/news/2019-03-26/acta2-przeglosowana-wielka-cenzura-internetu-w-calej-ue-staje-sie-faktem/>
- Bernard, J. (1998). *Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu w latach 1955-1995*. Wrocław: Wydawnictwo Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej.
- Cyfrowy Dolny Śląsk. (2019). Pobrane 23 kwietnia 2019, z: <http://jbc.jelenia-gora.pl/dlibra/publication?id=1192&from=&dirids=473&tab=1&lp=7&QI=>
- (Decyzja, 1958). Decyzja z 1958 r. - Główny Urząd Kontroli Prasy Publikacji i Widowisk w Warszawie. Archiwum Dokumentów Życia Społecznego, Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu.
- (Decyzja, 1976). Decyzja I/441/1833/76 z dn. 23.06.1976, GUKPPIW w Warszawie. Archiwum DŹS, DBP we Wrocławiu.
- (Decyzja, 1980). Decyzja II/441/1115/80 z dn. 30.12.1980, GUKPPIW w Warszawie. Archiwum DŹS, DBP we Wrocławiu.
- Komitet Badań Naukowych (2014). Pobrane 30 kwietnia 2019, z: <http://kbn.icm.edu.pl/>
- (Komunikat, 2007). Komunikat nr 24 Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 23 listopada 2007.
- Matejuk, J. (1981). Start po raz drugi. *Książka i Czytelnik*, 1, 1-3.

Niechaj-Nowicka, E., Werszler, R. (2014). *Setny numer „Książki i Czytelnika” – wystawa w Galerii Dolnośląskiej Biblioteki Publicznej im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu, Rynek 58, listopad 2014 r.* (Archiwum DBP, Wrocław).

Od Redakcji (1956). *Materiały Metodyczne*, 1, 1.

Od Redakcji (1985). *Książka i Czytelnik*, 1, 5.

(Protokół, 2000). Protokół ze spotkania Rady Redakcyjnej „Książka i Czytelnik”, Wrocław WiMBP. (Archiwum DBP, Wrocław).

Sawicka, D. (2006). E-pytanie, e-odpowiedź czyli jakich badań potrzebują biblioteki przyszłości. W: M. Roźniakowska, I. Sójkowska (red.), *Biblioteki XXI wieku - czy przetrwamy?: II Konferencja Biblioteki Politechniki Łódzkiej, Łódź, 19-21 czerwca 2006 r.: materiały konferencyjne* (s. 209-216). Łódź: Politechnika Łódzka.

(Statut, 1976). Statut 3 WiMBP z dn. 20.01.1976 r. nadany przez Wojewodę Wrocławskiego.

(Statut, 1978). Statut 4 WiMBP z dn. 22 stycznia 1978. Uchwała Rady Ministrów nr 104 z 31 lipca 1978. (M.P. 1978, nr 27, poz. 94).

(Ustawa, 1968). Ustawa z dnia 9 kwietnia o bibliotekach. (Dz.U.1968, nr 12, poz. 63).

(Ustawa, 1997). Ustawa z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach. (Dz.U. 1997, nr 85 poz. 539).

Rafał Werszler

Issues from the history of the specialist magazine for librarians of Lower Silesia „Książka i Czytelnik” (1956-2015)

Abstract

A magazine with a profile addressed to librarians of public libraries in Lower Silesia is published by the Lower Silesian Public Library Tadeusz Mikulski in Wrocław. Originally, since 1956, it had the title “Methodological Materials” (“Materiały Metodyczne”), which was changed in 1981 to “Book and Reader” (“Książka i Czytelnik”). In 2005, the magazine’s website was created, and since 2010, archival issues have been published in the Digital Library. From the beginning of 2016, the magazine is suspended for the third time in its history. The article discusses the changes of the magazine throughout its history and analyzes the subject content to answer the question about the reasons for suspension of the magazine.

Keywords: Magazine „Book and leader” („Książka i Czytelnik”), Library DBP Wrocław, the history of the magazine

Rafał Werszler

Z dziejów specjalistycznego pisma dla bibliotekarzy Dolnego Śląska „Książka i Czytelnik” (1956-2015)

Streszczenie

Pismo o profilu skierowanym do bibliotekarzy bibliotek publicznych Dolnego Śląska jest wydawane przez Dolnośląską Bibliotekę Publiczną im. Tadeusza Mikulskiego we Wrocławiu. Pierwotnie, od 1956 r., miało tytuł „Materiały Metodyczne”, który zmieniono w 1981 r. na „Książka i Czytelnik”. W 2005 r. powstała strona internetowa pisma, a od 2010 r. archiwalne numery upubliczniano w internetowej Bibliotece Cyfrowej. Od początku 2016 r. pismo jest po raz trzeci w swej historii zawieszono. W artykule omówiono zmiany pisma na przestrzeni jego dziejów oraz przeanalizowano zawartość w celu odpowiedzenia na pytanie o przyczyny zawieszenia pisma.

Słowa kluczowe: Czasopismo „Książka i Czytelnik”, Biblioteka DBP Wrocław, historia pisma